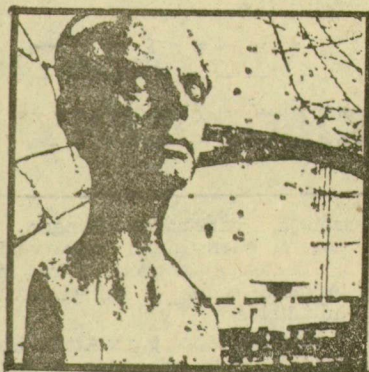
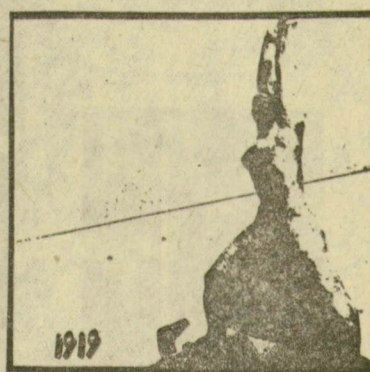

MAKRISZ AGAMEMNON
BARTÓK BELA

RONA JÓZSEF KOSSUTH LAJOS

IZSÓ M. ÉS HUSZÁR A.
DUGONCS ANDRÁS

TAPAI ANTAL MÓRA FERENC

SEGEDI GYÖRGY
TANÁCSKÖZTÁRSASÁGI EMLÉKMŰ

HUSZONÖT ÉVES A FORINT

Negyedszázados a második világháború utáni időszak magyar valutája, a forint. 1945. augusztus 1-én a sikeres valutareform véget vetett a pénz történetében példátlan inflációnak. A pengő teljesen elértéktelenedett, mint pénz megszűnt funkcionálni, s az alapjában veszélyeztetette a háborús romokban heverő magyar gazdaság újjáépítését. Ilyen körülmények között a gazdaság helyreállításának, a termelés megszervezésének nélkülözhetetlen feltétele volt a stabilizáció, az értékálló valuta megteremtése.

1946. augusztus elsején nemcsak az új magyar valuta született meg, a stabilizációhoz kapcsolódó új áruk — az akkori politikai és gazdasági adottságoknak megfelelő elosztási viszonyokat is meghatározták. Az infláció kényszerítő hatása miatt olyan időpontban került sor a valutareformra, amikor annak jó néhány fontos feltétele hiányzott. 1946-ban a termelés még nem érte el a háború előtti szint 50 százalékát sem, az alacsony nemzeti jövedelem csak alacsony kereseti viszonyokra adott reális lehetőséget. Az alacsony bérszínvonal részbeni ellensúlyozására olyan árpoltika lépett életbe, amely az élelmiszerek és az alapvető szolgáltatások — lakbér, közlekedés stb. — árát tudatosan alacsonyan, a ruházati és egyéb iparikkéket pedig magasán állapította meg.

A stabilizáció messzemenően sikeresnek bizonyult; meggyorsította a gazdaság újjáépítését, az ipar termelése és az ország nemzeti jövedelme néhány esztendőn belül elérte, sőt némileg meghaladta a háború előtti szintet. Ebben az időpontban — 1948—1949 táján — elvben és gyakorlatban egyaránt mód lett volna az értékarányos árrendszer kialakítására, a forint pénzfunkcióinak fokozottabb érvényesítésére.

Az ötvenes évek gazdaságpolitikája, figyelemmel kívül hagyva a gazdasági egyensúlyt, valamint a tervszerű és arányos fejlesztés követelményeit, az iparosítás meggyorsítására törekedett, s ez a forint vásárlóerejének alakulására is kedvezőtlenül hatott. 1950-ig a fogyasztói árszint minimális mértékben emelkedett. Ettől kezdve azonban gyorsan nőtt az áruhiány, tehát az aránytalanság, a vásárlóerő és az árualap között. Az egyoldalú gazdaságpolitikának ezt a következményét az 1951. végi általános ár- és béremelés kívánta kiküszöbölni. E két intézkedés tulajdonképpen a valuta újlagos stabilizációját jelentette, mégpedig az 1950. évinél kb. 70 százalékkal magasabb fogyasztói árszinten. Más fogalmazásban: a

fogyasztói forint vásárlóereje az ötvenes évek első esztendőiben igen nagymértékben csökkent.

Gazdaságpolitikánk a hatvanas évek elejétől előbb a mezőgazdaságban, majd 1968 óta a gazdaság minden ágában hasznosítja az áru- és pénzvisszonyok gazdaságszervező erejét. A vállalati önállóság pénzügyi vonatkozásban nemcsak azt jelenti, hogy a bevételeknek fedezniük kell a kiadásokat, ideértve az állammal szembeni adókötelezettségeket, és a bankhiteleket, kamatokat is, hanem azt is, hogy minden gazdasági történet, folyamat elindítója a pénz, a forint.

A forint nem konvertibilis valuta, s így az iránta való nemzetközi bizalom nem mérhető az árfolyam alakulásával. Közvetett módon ez a bizalom Magyarország nemzetközi hitelképességében tükröződik. Számos bizonyítéka van annak, hogy hitelképességünk jó, nincsenek törlesztési, fizetési nehézségeink. Mindennek „aranyfedezete” a gazdaság kiegyensúlyozott fejlődése, növekvő exportképessége.

A fogyasztói forintról szólva utaltunk annak értékvesztésére. A gazdaságirányítás reformja során a hatósági árrendszert, vegyes árrendszer váltotta fel; mind a termelés, mind a fogyasztás szférájában egymás mellett alkalmazzuk a fix, a maximált, a korlátozottan változtatható és a szabad árakat. Jogosan vehető fel az a kérdés, vajon ebben a korábbinál kötetlenebb árrendszerben nem romlik-e majd az árszint növekedése következtében a forint stabilitása, értéke? Nos, éppen a forint negyedszázada tanúskodik arról, hogy a valutaértékre ható árstabilitás nem az ármechanizmustól és az árrendszertől, hanem elsősorban a gazdaság arányos és egészséges fejlődésétől függ. Az árstabilitást egyensúlyi zavarok esetén — gondoljunk az ötvenes évek elejére — a fix árrendszer sem biztosítja. Az árstabilitás a gazdaságpolitika hatáskörébe tartozik. Más kérdés, hogy nincs, és nem is lehetséges abszolút értelemben vett árstabilitás, mert gyorsul a műszaki fejlődés, a termelés- és a fogyasztás struktúrája folyamatosan változik, az utóbbiban állandóan növekszik a tartós fogyasztási cikkek aránya. Mindennek figyelembevételével irreális a valuta értékállandóságáról, abszolút árstabilitásról beszélni. A józan gazdaságpolitikának csak az lehet a törekvése, hogy alapvető céljaival — pl. életszínvonal-növelés, gazdaságfejlesztés — összhangban alakítsa, befolyásolja a valuta értékének alakulását, és az árszínvonalat. Napjainkban éppen ezért a viszony-

lagos — az évi 1—2 százalékkal változó — árstabilitás a követelmény, amit egyrészt a kormány árpoltikája, másrészt az egyensúlyi helyzet megteremtését, fenntartását szolgáló gazdaságfejlesztési intézkedései, a népgazdasági tervek biztosítanak. Mellesleg a forint iránti belső bizalom erőteljes dokumentuma a lakosság takarékbetét-állománya, amely a legutóbbi tervidőszakban is megkétszereződött, több mint 42 milliárdra nőtt.

Nagy eredményeket hozó, de gondoktól sem mentes negyedszázad valutája a forint. Megalapozta a háborúban súlyos károkat szenvedett és szétzilált magyar gazdaság újjáépítését és konszolidálását, segítette a szocialista gazdaság építésének minden fázisát és folyamatát, az utóbbi években pedig a gazdaságirányítási rendszer fejlesztésének lett nélkülözhetetlen eszköze.

Garamvölgyi István

EZ MEG AZ

Tudományos alapon

Pozsonyban Idegenforgalmi Tudományos Kutatóintézet működik; munkatársai újabbak azt vizsgálják, hogy miképpen hat az idegenforgalom az ember környezetére. Ezzel egyidőben azt is kutatják, hogy milyen lehetőségek állnak fenn arra, hogy az 1980. évi téli olimpiát a Magas Tátrában rendezzék meg. Kutatási téma az is, hogy miképpen fejleszthető az Alacsony Tátra idegenforgalma. Foglalkoznak Csehszlovákia, Magyarország és Ausztria idegenforgalmi együttműködésének kérdéseivel is.

A pozsonyi intézet az UNESCO megbízásából az idegenforgalommal kapcsolatos gazdasági és társadalmi kérdésekkel is foglalkozik.

Ki dohányzik?

A csehszlovák sajtó nemrégiben érdekes adatokat közölt a dohányzásról. A fiúk 12 éves korukban, a lányok általában 16 éves korukban kezdik a rendszeres dohányzást. A fiatalok közül a legerősebb dohányosok a tanulók: az általános iskolás fiúk 55, a lányok 30 százaléka; a középiskolás diákok közül a fiúk 45, a lányok 25 százaléka dohányzik.

A felnőttek közül a legtöbb munkás dohányzik, — a férfiak 81, a nők 64 százaléka; a mezőgazdaságban dolgozók közül a férfiak 72, a nőknek viszont csak 1 százaléka dohányzik. A prágai kórházakban dolgozó férfiorvosoknak majdnem a fele dohányos, míg a női orvosoknak pedig egyharmada.

A statisztika kimutatásai szerint a matematikusok és az atomfizikusok dohányoznak a legkevesebbet.

Sz. Lukács Imre könyvéről

Még ma is vannak apró rezervátumai a szegénységnek. Itt ott még laknak egérrágta régi cselédházakban; ahol máig ható szívóssággal üledett meg a tehetetlenség. Mert a magyar szegénység rettenetesen mély szakadék volt; betemetése évtizedek szorgalmát is elnyeli. Meszszeható átok ez, ha ráadásul rissz-rossz földekkel, a primitív munka és élet megszokottságával házasodott össze. Sem kiperzselni, sem kimetszeni nem lehetett egyetlen merész operációval a társadalom testéből. S néha még mi is fogtuk új történelmünkben — padlóösspréssel, mindenféle büntetésekkel, erőszakolt és sokszor elcsúszott téveszervezéssel.

Valóságos dráma kilábalni a cselédházakból, s néha olyan embertelen erőfeszítést igényel, mint amilyen magának a szegénységnek az elviselése. Ezért régi írói téma is. A népiesek a szegénység feneketlen kútjait tárták fel — ám később szégyelősen nyúltunk csak a témához. Sz. Lukács Imre könyve ennek a témának a továbbírása. A sejtjeiben hozta a szegénység emlékeit — így krónikájában igazi elkötelezett felelősséggel és szeretettel követi a szegények útját. A cím egyúttal műfajt is jelöl, hiszen nem kisregényt írt tulajdonképpen, hanem egy szegénygeneráció valós történetét: azt, hogy a szegénység nem szűnt meg a grófi föld szétparcellázásával — csak ezennél a maga szegénysége maradt. Pölös Gábor, Gulyás Imre, meg a többiek; azt, hogy a cselédház cselédház maradt — ha tévesztésként neveztek is a benne lakókat; azt, hogy sem a kisgazdaságban folytatott, inaszkadással tartó küzdelem, sem a nagyüzem első gyakorlatlan, és olykor szakszerűtlen próbálkozásai nem tudták a volt grófi földekről az első nekirugaszkodásra számúzni a penészszagot, a betegséget, a megélhetés napi egyszerű gondjait.

A szegényt valamiféle „gondoskodáshoz” szoktatta a történelem. Kitörni nem tudott. Csak annyiban fordult a képlet az első esztendőben, hogy már nem a gróftól várták a cselédháziak a komenciában megszokott magot, szalonnát és szalmát, hanem Munkás elvtárostól, a tévesz elnökétől.

A könyv emberi sorsok fonálait avatja szövetté, ám ezek a sorsok nem fordulatok. Kimért, szigorúan keretezett életek peregnék a szerző tolla alatt. Mert mint ahogyan maga is írja az Előszó-ban: „A szegénység csak nehezen engedi el magától az embert. A cselédházak még nehezebben. Nemzedékek váltják egymást, amíg lelőhetik a fájdalmas batyut.” És az is jel-

SZEGÉNYEK KRÓNIKÁJA

lemző, hogy a szegénység köreiben nem történik semmi. A gondok végtelen lassan apadnak, az örömek nagyon-nagyon aprók. Egy marék szilva, egy tányér birkapaprikás, egy öröklött ing...

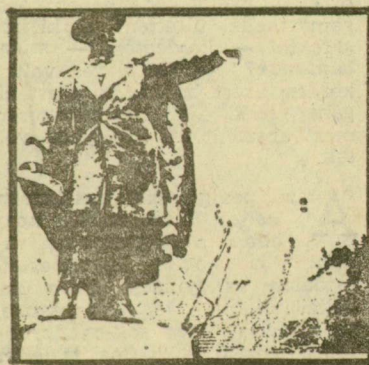
Nehéz írói feladat ezt az alig mocsanó világot megénekelni, s emberi magaslatra emelni az egyéni sorsokat. Nehéz követni a küzdés piciny állomásait, mert bele lehet fáradni. És nem hálás téma. A szegények türelme kell ahhoz, is, hogy ebből irodalom nemesedjék. Meg természetesen az a személyes és társadalmi meggyőződés — ami a könyvben végül is eszmei erővé válik —, hogy akármilyen messze van az, amit a szegények is boldogságnak hívnak, annak az ösvényét tapossák, amikor ragaszkodnak a kenyérhez; amikor fát ültetnek; amikor új falakat raknak.

A szerző szívből fakadó szeretettel ír szegényeiről. Tömören szerkeszt, ahogyan ennek az életmódnak a törvényei követelik. Valósággal stílust teremt a témához. Semmi pazarlás: sem terjedelemben, sem nyelvben, sem stílusban. Sokat vitatkoztunk erről már a kézirat fölött is. Nem engedett abból az írói elvből, hogy a szegénységről csak így lehet beszélni. Nem mai kategória — sem a modern regény, sem a modern stílus nem illik hozzá. Vállalta azt is, hogy mint a monotonitás zenéje, így jelenjék meg az írása — és azt hiszem, igazra lett. A téma és a mű így került illő harmóniába. Am ha jobban odafigyelünk a szerkesztés és a stílus fegyelme, erős szépségeket fedezünk fel. Ragyogó jellemzéseket, valódi helyzeteket, kemény és karakteres stílust. S bármennyire ellentmondásosnak tetszik: a szegénység csodálatos szépségeit. Tiszta érzelmvilágot, nyílt életeket, az emberi közösség ropant erejét, a küzdőképességnek szinte eposzi heroizmusát.

Hangos sikert nem ígér Sz. Lukács Imrénél ez az első könyve, hiszen a téma már-már kikopott az életből és inkább dokumentumértékként kell nagyra becsülni, mint felfedező mivolta miatt. Másrészt ez a „szegényirodalom” nem kapos ma már. Az a réteg találja meg benne leginkább a szenzációt, amelyet a történelem fölvezetett a cselédházakból az élet magaslataira, és ma már a könyv, az irodalom megszűnéje is. Ott tükröz ez a könyv — huszonöt év küzdelmeinek, elfáradásainak, új nekirugaszkodásainak és konszolidálódó örömeinek tükrö.

A Kossuth Könyvkiadónál megjelent Szegények krónikáját Engel Tévan István hasonló ihletésű illusztrációi díszítik.

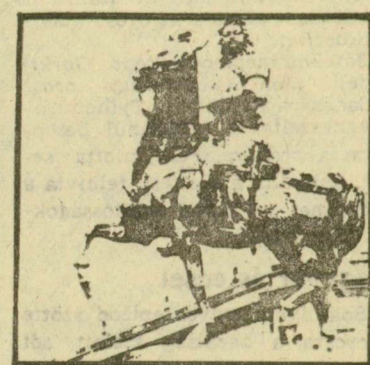
Sz. Simon István

FADRUSZ JÁNOS
VASARHELYI PÁL

PASZTOR JÁNOS ROMBOLO TISZA

KOLOZSVÁRI TESTVÉREK
SZT. GYÖRGY

A DOM KAPUJÁT ŐRZŐ OROSZLÁN

VASTAGH GYÖRGY
IL. RÁKÓCZI FERENC